

Examen VWO

2013

tijdvak 2
woensdag 19 juni
9.00 - 12.00 uur

Latijn

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 23 vragen en een vertaalopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 76 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Regel 3-4 **Non** t/m **velum**

- 1p 1 Leg uit om welke reden Seneca dit zo stellig kan beweren. Baseer je antwoord op het voorafgaande (**Hodierno** t/m **avocavit** regel 1-2).

Regel 7 **Magnum verbum dixi**

- 1p 2 Uit het vervolg (t/m **transfert** regel 10) blijkt dat Seneca met deze woorden in feite bedoelt:
- A Ik heb een belangrijke uitspraak gedaan.
 - B Ik heb een onbelangrijke uitspraak gedaan.
 - C Ik heb gelijk gehad.
 - D Ik heb ongelijk gehad.

Regel 10-13 **Cogito** t/m **miramur**

In deze regels geeft Seneca waardeoordelen over sportwedstrijden en over sporters.

- 2p 3
- a. Citeer het Latijnse tekstelement uit de regels 10-13 (**Cogito** t/m **miramur**) waarmee Seneca een negatief waardeoordeel over sportwedstrijden geeft.
 - b. Citeer het Latijnse tekstelement uit de regels 10-13 (**Cogito** t/m **miramur**) waarmee Seneca een negatief waardeoordeel over sporters geeft.

Regel 15 **non unius hominis**

- 1p 4 De juiste weergave van deze woorden is:
- A van een enkel mens
 - B van geen enkel mens
 - C van ieder mens
 - D van meer dan één mens

Regel 13-18 **Illud** t/m **exsurgat**

In deze regels maakt Seneca gebruik van een a-fortiori-redenering.

- 2p 5
- a. Beschrijf deze a-fortiori-redenering in eigen woorden.
 - b. Beschrijf in eigen woorden het argument dat Seneca in het vervolg (t/m **inpensa** regel 21) gebruikt om zijn a-fortiori-redenering aannemelijk te maken.

Regel 19 **animus ex se crescit, se ipse alit, se exercet**

In het vervolg (t/m **bonus** regel 22) geeft Seneca met een zelfstandig naamwoord aan wat dit de mens oplevert.

- 1p 6 Citeer het desbetreffende Latijnse zelfstandig naamwoord.

Regel 25 **ventre fraudato**

Door deze woorden wordt de stelling dat vrijheid veel waard is, versterkt.

- 1p 7 Leg dit uit.

Regel 22-27 **Quid autem t/m natum**

In deze regels worden personen tegenover elkaar gesteld.

- 2p 8 a. Citeer het Latijnse woord waartegenover **tu** (regel 26) wordt gesteld.

In deze regels worden ook zaken tegenover elkaar gesteld.

- b. Citeer het Latijnse woord waartegenover **quanticumque** (regel 26) wordt gesteld.

Regel 30 **metu mortis**

De Stoa geeft filosofische argumenten om angst voor de dood te bestrijden.

- 2p 9 a. Beschrijf in eigen woorden één van deze argumenten. Baseer je antwoord op je kennis van de filosofie van de Stoa.

Ook de filosofie van Epicurus geeft een argument om angst voor de dood te bestrijden.

- b. Beschrijf in eigen woorden dit argument. Baseer je antwoord op je kennis van de filosofie van Epicurus.

Regel 34 **horum qui felices vocantur**

- 1p 10 Citeer het Latijnse woord uit de regels 30-33 (**Libera t/m transit**) waarmee Seneca dezelfde personen aanduidt.

Regel 31-36 **Si t/m felicem**

De 16e-eeuwse Franse filosoof M. de Montaigne schrijft:

“Wie doodsbenauwd is zijn bezittingen te verliezen of verbannen of onderworpen te worden, raakt door deze voortdurende angst al zijn rust en iedere lust om te eten en te drinken kwijt, terwijl arme sloebers, bannelingen en slaven dikwijls net zoveel plezier in hun leven hebben als anderen.”

Vergelijk bovenstaand citaat van Montaigne met Tekst 1, regel 31-36 (**Si t/m felicem**).

- 2p 11 Is Seneca positiever of minder positief dan Montaigne ten aanzien van arme mensen? Licht je antwoord toe en ga in op zowel Montaigne als Seneca.

Regel 36-38 **Saepius t/m adsignat**

Een beroemde regel van de Nederlandse 17e-eeuwse dichter Vondel luidt:

“De wereld is een schouwtoneel, elk speelt zijn rol en krijgt zijn deel.”
Vondel gebruikt dezelfde beeldspraak als Seneca, maar er ontbreekt bij Vondel een pessimistische gedachte die wél te vinden is in de regels 36-38 (**Saepius t/m adsignat**).

- 1p 12 Beschrijf deze pessimistische gedachte in eigen woorden.

Tekst 2

Regel 2-4 **et t/m numeros**

Deze regels worden door T.H. Janssen als volgt vertaald:

“en Cato zocht ontspanning in de wijn wanneer hij vermoeid was van zijn bestuurlijke beslommeringen, en Scipio, die vermaarde triomfator, die beroemde militair, danste vaak.”

In deze vertaling is de grammaticale structuur van het Latijn niet geheel overgenomen.

- 3p 13 a. Leg dit uit met betrekking tot **militare**. Ga bij je antwoord in op zowel het Latijn als de vertaling.
b. Op grond van welk grammaticaal gegeven heeft de vertaler het woordje ‘vaak’ toegevoegd?

Regel 7 **detrimentum**

- 1p 14 Leg op basis van de inhoud van de zin uit wat **detrimentum** in deze situatie inhoudt.

In de regels 2-12 (**Cum t/m languor**) verwoordt Seneca tweemaal wat uiteindelijk het positieve effect zal zijn voor degenen die zijn advies opvolgen.

- 2p 15 a. Citeer het Latijnse tekstelement uit de regels 2-9 (**Cum t/m surgent**) waarmee dit positieve effect wordt aangeduid.
b. Citeer het Latijnse tekstelement uit de regels 9-12 (**Ut t/m languor**) waarmee dit positieve effect wordt aangeduid.

Regel 14 **lusus iocusque** en regel 15 **somnus**

In de regels 12-16 (**Nec t/m erit**) beschrijft Seneca twee overeenkomsten tussen **lusus iocusque** enerzijds en **somnus** anderzijds.

- 2p 16 Beschrijf in eigen woorden deze twee overeenkomsten.

Regel 16 **remittas** en regel 17 **solvas**

- 2p 17 Leg het essentiële verschil in betekenis uit tussen de werkwoorden **remittere** en **solvere** in de hier beschreven situatie. Ga in je antwoord in op zowel **remittere** als **solvere**.

Regel 21 **Pollionem Asinium**

- 1p 18 Behoort **Pollio Asinius** tot **magni viri quidam** (regel 19) of tot **quidam** (regel 20)? Licht je keuze toe.

Regel 29 **Et in ambulationibus apertis vagandum**

In de beschrijving van het heilzame effect dat hiervan uitgaat, gebruikt Seneca een chiasme.

- 1p 19 Citeer de vier Latijnse woorden die dit chiasme vormen. Baseer je antwoord op het vervolg (t/m **potio** regel 32).
Neem het volgende schema over en vul op de plaats van de puntjes de vier Latijnse woorden in: ... (a) ... (b) ... (b) ... (a).

Regel 34 **Liber**

Seneca geeft twee verklaringen voor deze naam.

- 2p 20 a. Beschrijf in eigen woorden de volgens Seneca juiste verklaring.
b. Beschrijf in eigen woorden de andere verklaring.

Regel 36-37 **Sed t/m est**

- 1p 21 Welke van de volgende zinnen geeft de inhoud van deze woorden het beste weer?
- A Als je vrij bent, maak je matig gebruik van alcohol.
 - B Net als bij vrijheid geldt ook bij alcohol dat alleen matig gebruik ervan aanbevelenswaardig is.
 - C Ook al bezit je vrijheid van keuze, het is goed om matig te zijn in het gebruik van alcohol.
 - D Vrijheid en matig alcoholgebruik zijn allebei aanbevelenswaardig.

Regel 43 **compos sui**

- 3p 22 Citeer uit de regels 42-45 (**Nam t/m mens**) de drie Latijnse tekstelementen die inhoudelijk een tegenstelling vormen met **compos sui**.

Algemeen

Op naam van Seneca staat het volgende gedicht:

- 1 Mijn lapje grond is klein, en wat het opbrengt weinig,
- 2 maar beide geven mij een diepe rust.
- 3 De vrede in mijn hart is werkelijk onbezwaard,
- 4 niet vatbaar voor kritiek dat ik niets doe.
- 5 Laat anderen maar oorlog voeren en besturen,
- 6 en meer van dat soort 'grootse' dingen doen.
- 7 Als ik maar anoniem mag blijven, buiten het zicht:
- 8 zolang ik leef, ben ik dan eigen baas.

- 3p 23 a. Leg uit dat de inhoud van regel 1 niet in overeenstemming is met het werkelijke leven van Seneca. Baseer je antwoord op de achtergronden van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.
b. Leg uit in welk opzicht het opmerkelijk is dat de regels 5-6 zijn geschreven door een stoïcus. Baseer je antwoord op de achtergronden van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.

De wens die Seneca in de regels 7-8 uit, werd niet vervuld.

- c. Leg dit uit. Baseer je antwoord op de achtergronden van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

Tekst 3

38p Bestudeer Tekst 3 met de inleiding en de aantekeningen.
Vertaal de regels 1 t/m 10 in het Nederlands.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.